

новембар 2022.

Образовање ученика миграната, тражилаца азила и избеглица

Република Србија у погледу приступа образовању, регистрације ученика, принципа једнаког третмана, спречавања ксенофобије и нетолеранције, испуњава своје обавезе у складу са Међународном конвенцијом о заштити права радника и миграната и чланова њихових породица, Конвенцијом о правима детета и другим међународним документима, као и националним. Устав Републике Србије прописује у члану 71. да свако има право на образовање које је бесплатно и обавезно у основној школи, док је средње бесплатно. Сви грађани, имају под једнаким условима право приступа високошколском образовању. Чланом 110. Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 88/2017-3, 27/2018-3 (др. закон), 27/2018-22 (др. закон), 10/2019-5, 6/2020-20, 129/2021-9) прописано је да се забрањују активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.

Ученици мигранти

Циљ наших напора је побољшање квалитета и доступности образовања за ученике мигранте/азиланте у Републици Србији. Ангажовањем образовних институција, од школске 2015/16. године, 97-98% деце из мигрантске популације је укључено у образовни систем. Стручно упутство за укључивање ученика избеглица у систем образовања и васпитања донето је 2017. и примењује се у свим школама које похађају мигранти, тражиоци азила и избеглице <https://mpn.gov.rs/vesti/strucno-uputstvo-za-ukljucivanje-ucenika-izbeglicatrazilaca-azila-u-sistem-obrazovanja-i-vaspitanja/>. С обзиром на несигурну епидемиолошку ситуацију, као и на ригорозне мере предузете у прихватним и азилним центрима, један број ученика у школској 2020/21. години похађа наставу онлајн, нешто више од 70%, док други похађају наставу у школама. Током школске 2020/21. године ученици мигранти укључени су у 22 основне и 10 средњих школа, а образовањем је обухваћено је 85% мигрантске популације. Школама подршку пружају ментори, саветници-спољни сарадници и одржавају редовну комуникацију са представницима Комесаријата за избеглице и миграције и представницима прихватних и азилних центара у Србији, који укључују породице са децом школског узраста и малолетницима без пратње. Похађање основне школе је редовније и учесталије, јер је основна школа у Републици Србији обавезна, док се средњем образовању приступа афирмативно и на добровољној основи. Ако ученици похађају онлајн часове, школе достављају штампани образовни материјал прихватним центрима, а комуникација се одвија путем вибера, *Гоогле* учионица уз подршку колега из прихватних центара.

Резултати:

- Министарство просвете је уложило додатне напоре на јачању компетенција запослених у систему образовања са циљем доприноса одрживој интеграцији деце и ученика миграната. До

сада је своја знања и вештине за рад у области образовања миграната/тражилаца азила унапредило више од 4000 васпитача, наставника, директора и стручних сарадника.

- Посебна подршка школама огледа се у додеи малих грантова (вредност до 6000 еура). До сада је реализовано 110 малих грантова.
- израђено преко 3.000 индивидуалних планова подршке за ученике мигранте; 115 планова подршке на нивоу школе;
- одржано преко 10.000 допунских часова, 60 посета библиотекама, вршњачка подршка у учењу, свакодневни рад на рачунару и коришћење друге опреме;
- Школе кориснице малих грантова пружају подршку ученицима мигрантима и набавком ИТ опреме неопходне за учење на даљину;
- ваннаставне активности – 60 излета, 30 школа у природи, 60 одлазака у позориште, 30 одлазака на сајам технике;
- преко 700 спортских активности;
- преко 800 културних активности;
- обележавање значајних датума - Међународни дан миграната, Дан матерњег језика, Дан школе, прослава Нове године, обележавање националних празника ученика миграната;
- обезбеђено више од 1000 ужина, 1550 комада одеће и обуће;
- 500 радионица са свим ученицима на теме: интеркултуралност, толеранција, другарство, упознавање са културом ученика миграната, антидискриминација, ненасилне комуникације, развијање емпатије и пружање подршке ученицима мигрантима;
- упознавање са културом и традицијом миграната – 150 јавних догађаја уз аутентичну музику, кулинарство, обичаје, плес;
- Обезбеђено 500 књига и уџбеника, 650 комплета школског прибора, 550 комплета опреме за физичко васпитање;
- Укључивање ученика миграната у музичке, глумачке, ликовне, информатичке секције, калиграфију...
- 150 посета прихватним центрима у циљу мотивисања миграната (деце и родитеља) да се деца упишу у школу, 50 родитељских састанка.

Са циљем унапређивања квалитета образовања мигранта ангажовано је 7 преводиоца на матерње језике ученика миграната, укључујући и преводиоце на украјински језик, за превод образовних садржаја за ученике мигранте и избеглице. Школе припремају за превод на матерње језике ученика миграната и избеглица садржаје из различитих наставних предмета. Ови преведени садржаји достављају се школама а континуирано се објављују на сајту <https://remis.rs/> у посебној секцији „ресурси“ и доступни су свим наставницима као подршка у реализацији наставе са ученицима мигрантима.

Штампане су и дистрибуиране три двојезичне брошуре (српско/енглески) са примерима добре праксе у области образовања миграната. са примерима добре праксе у области образовања миграната: примери из наставе и ваннаставних активности у којима учествују ученици мигранти, успешни примери школске документације у области образовања ученика миграната/тражилаца азила (акциони план, школски извештај за ученика мигранта и сл.) и школски радови ученика миграната. Брошуре су достављене свим учесницима програма, школама, ресорним министарствима, партнерским организацијама, међународним организацијама, Делегацији ЕУ. Онлајн верзије доступне су на сајту remis.rs. Укупно је штампано 600 примерака (200 ком по

свакој брошури) <https://mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2022/02/IOM-2-brosura-160x230mm5mm-SRP-PREVIEW.pdf>, <https://mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2022/02/IOM-1-brosura-160x230mm5mm-SRP-PREVIEW.pdf>, <https://mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2022/02/IOM-3-brosura-160x230mm5mm-SRP-PREVIEW.pdf>.

Министарство просвете се руководи идејом да деца на која су на маргини или искључена, то значи да су на екстремном крају заједнице одакле екстремизам потиче. Искљученост узрокује нетолеранцију, те инклузивне образовне праксе могу бити механизам за превенцију екстремизма и радикализма, јер су конципиране тако да је свако дете цењено и прихваћено.

Табела 1: Број ученика мигранта у систему образовања, школска 2017/18. година

Школска управа	Бр. ученика мигранта у ОШ	Бр. основних школа	Бр. ученика миграната у СШ	Бр. средњих школа	TOTAL
Београд	137	16	8	2	145
ШУ Ваљево	26	2			26
ГСПН Нови Пазар	21	1	10	1	31
ШУ Краљево	13	3			13
ШУ Ниш	59	6	24	4	83
ШУ Лесковац	96	5	4		100
ШУ Нови Сад	95	4	12	1	107
Укупно	447	37	56	8	503

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Табела 2: Број ученика мигранта у систему образовања, школска 2018/19. година

Школска управа	Бр. Ученика мигранта у ОШ	Пол		Малолетници без пратње	Бр. Ученика миграната у СШ	Пол		ПВО
		М	Ж			М	Ж	
ШУ Београд	109	88	21	58	5	5	0	0
ШУ Лесковац	37	26	11	0	4	1	3	3
ШУ Ваљево	22	11	11	0	7	4	3	1
ШУ Ниш	19	13	6	15	12	11	1	4
ШУ Нови Сад	59	33	26	0	8	3	5	9
ШУ Зрењанин	7	5	2	6	3	0	3	1
ШУ Сомбор	32	23	9	0	0	0	0	
ШУ Краљево	15	10	5	13	4	3	1	0
ГСПН Нови Пазар	0	0	0	0	21	21	0	0
TOTAL	300	209	91	92	64	48	16	18

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Табела 3: Број ученика мигранта у систему образовања, школска 2019-2020. година, до проглашавања ванредног стања

	Бр. ученика у ОШ	Бр. ученика у СШ	ПВО	УКУПНО
Септембар 2019	131	59	8	208
Октобар 2019	124	59		192
Новембар 2019	119	55	1	185
Децембар 2019	118	55		182
Јануар 2020	86	38		129
Фебруар 2020	86	39		134

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Министарство просвете је са почетком успостављања учења на даљину због увођења ванредног стања у земљи (март 2020) упутило молбу Комесаријату за избеглице и миграције да пружи подршку и обезбеди родитељима и деци школског узраста да прате едукативне садржаје за учење на даљину на српском језику а који се емитују на Другом и Трећем каналу РТС. Такође, родитељи и деца школског узраста упућени су и на интернет страницу Министарства и пронађу жељени образовни материјал. Све основне и средње школе у које су до тада били укључени ученици мигранти/тражиоци азила наставиле су да одржавају електронску комуникацију са својим ученицима који су смештени у прихватним центрима и центрима за азил. Наставници су достављали образовни материјал путем Вибер-а, Вхатс Апп-а и других друштвених мрежа. Школама је достављен и на линку [хтпс://www.унџеф.орг/сербиа/ен/опен-дигитал-едуцационал-тоолс-интерацтиве-онлине-теацхинг-анд-леарнинг](https://www.унџеф.орг/сербиа/ен/опен-дигитал-едуцационал-тоолс-интерацтиве-онлине-теацхинг-анд-леарнинг) на коме се налазе отворени и бесплатни дигитални алати са различитим методама учења српског као страног језика. МПНТР је пратило учешће ученика мигранта у настави на даљину током ванредног стања. Пресек стања на терену током ванредног стања (март – јун 2020): у Бањи Ковиљачи – наставу на даљину је похађало 11 ученика, у Крњачи 160 ученика, у Адашевцима било је укључено 3 ученика, у Врању 38, у Боговађи 33 ученика, у Босилеграду 21, у Сомбору 4, у Сјеници 20 ученика и Шид станица са 47 миграната школског узраста. Након окончања наставне на даљину 2019/20. године, током прве две недеље јуна 2020. године, сви ученици, па и мигранти, имали су прилику да поправе оцене и надокнаде пропуштене лекције. МПНТР је у сарадњи са УНИЦЕФ-ом обезбедио Тоубох пакете и за децу која живе у центрима за избеглице и мигранте, а информација која прати овај пакет преведена је и на арапски, Фарси и Пашто језик. Ученицима мигрантима који су смештени у прихватним центрима доступан је и кутак за игру на УНИЦЕФ сајту: [хтпс://www.унџеф.орг/сербиа/кутак-за-игру](https://www.унџеф.орг/сербиа/кутак-за-игру) на коме се налазе предлози за игру и позив за укључивање у кампању #ЛеарнингАтХоме или #Кутак за игру, као и информације о програмима на РТСу.

Табела 4: Подаци о броју ученика миграната који похађају ОШ, шк. 2020- 2021. год

Школска управа	Основна школа	Пол		Малолетници без пратње
		М	Ж	
Београд	65	43	22	7
Лесковац	21	14	7	0
Ваљево	8	6	2	2
Нови Сад	29	22	7	0
Зрењанин	0	0	0	0
Сомбор	0	0	0	0
Краљево	0	0	0	0
Нови Пазар	0	0	0	0
УКУПАН БРОЈ	123	85	38	9

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Табела 5: Подаци о броју ученика миграната који похађају средњу школу, шк. 2020-2021. год

Школска управа	Средња школа	Пол		Малолетници без пратње
		М	Ж	
Београд	14	13	1	14
Лесковац	1	1	0	0
Ваљево	0	0	0	0
Нови Сад	5	3	20	0
Зрењанин	0	0	0	0
Сомбор	0	0	0	0
Краљево	0	0	0	0
Нови Пазар	3	3	0	3
УКУПАН БРОЈ	23	20	23	17

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Прво полугодиште школске 2021/22. године (септембар – децембар 2021) доноси нешто бољу епидемиолошку ситуацију, па је значајан број ученика миграната наставу похађао по непосредном моделу наставе.

Табела 5: Подаци о броју ученика миграната који похађају средњу школу, шк. 2020-2021. год

ШКОЛСКА УПРАВА	ОСНОВНА И СРЕДЊА ШКОЛА	ПОЛ	
		М	Ж
ШУ Београд	83	50	33
ШУ Лесковац	6	3	3
ШУ Ваљево	7	4	3
ШУ Ниш	0	0	0
ШУ Нови Сад	28	18	10
ГСПН Нови Пазар	3	3	0
УКУПНО	127	78	49

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Имајући у виду да су мигрантске породице у транзиту кроз Србију, као и да је настава током 2021. године делимично реализована онлајн, процењујемо да најмање 43% ученика миграната похађало 25 часова редовне наставе + 2 часа допунске наставе на недељном нивоу. Остали ученици мигранти/тражиоци азила, углавном они који су у Србији дуже од годину дана, похађали су све часове, између 22 - 28 часова недељно, у зависности од разреда (УНХЦР индикатор). Поред редовне наставе, више од 75% ученика миграната укључено је у ваннаставне активности, и то непосредним путем, уколико су епидемиолошки услови то дозвољавали, или онлајн путем. За ученике мигранте који се краће задржавају у Србији, припрема се школски извештај (на српском и енглеском језику) који садржи ниво образовних компетенција које је ученик мигрант достигао током образовања у Србији, а који представља својеврсни образовни пасош. Током 2021. године укупно је уручено 42 школска извештаја за ученике који су напустили Србију (УНХЦР индикатор). Са циљем да што већи број ученика мигранта/тражилаца азила добију додатну образовну подршку од стране наставника и стручних сарадника у школи, Министарство просвете је наставило активност менторске подршке, како кроз програм Специјалне мере 6, тако и кроз програм Специјалне мере 7. Ангажовано је 12 ментора који су просветни саветници односно саветници спољни сарадници. Они су подршка школама у којима се образују ученици мигранти. Неки од њихових задатака су: комуникација и посете школама у којима се образују ученици мигранти и бележење изазова у раду; прикупљање података о броју ученика миграната укључених у процес образовања; припрема месечних извештаја о образовању ученика миграната; континуирана стручна подршка школама у којима се образују ученици мигранти и мапирање добрих пракси.

Ангажовани су у следећим школским управама: ШУ Београд - 4 ментора, овде имамо и највише мигрантске деце школског узраста; ШУ Нови Сад -3; ШУ Ваљево – 1; ШУ Лесковац - 2; ШУ Сомбор -1; и Група за стручно-педагошки надзор Нови Пазар – 1.

Процент ученика мигранта/тражилаца азила који добијају додатну образовну подршку од стране наставника и стручних сарадника у школи током 2021. године (школска 2020/21 и 2021/22. година) је 95%. У 2021. години 80% (60% девојчице, 40% дечаци) ученика миграната/тражилаца азила савладало је језик инструкције у систему образовања довољно да могу да прате наставу (УНХЦР индикатор). Најмање 20% ученика мигранта, пре свега оних који су у систему образовања дуже од једне године, савладало је језик инструкције врло добро.

Табела 6. Однос деце миграната/тражиоца азила школског узраста смештених у прихватним центрима и броја уписаних ученика миграната/тражилаца азила у установе образовања и васпитања на месечном нивоу, (ИОМ индикатор, УНХЦР индикатор)

Ниво образовања	2021									
	ЈАН	ФЕБ	МАР Т	АПР	МАЈ	ЈУН	СЕП	ОКТ	НОВ	ДЕЦ
Предшколско васпитање и образовање	1		1	0	0	0	0	1	1	1
Основно образовање и васпитање	122	127	122	123	112	81	81	97	77	66
Процент укључености у односу на број ученика мигранта смештених у прихватним центрима	78,2 %	87%	84,7 %	80,4 %	76,7 %	76,4 %	85%	79,5 %	85%	85%
Средње образовање и васпитање	33	32	24	23	23	20	20	30	30	320
Процент укључености у односу на број ученика мигранта смештених у прихватним центрима	28%	18%	15%	25%	17%	18%	17%	30%	24%	30%

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја, 2022

Деца избеглице у систему образовања и васпитања у Републици Србији - УКРАЈИНА

Министарство просвете, науке и технолошког развоја (МПНТР) предузело је низ активности поводом укључивања деце, избеглица из Украјине. Министарство је 11. априла 2022. године упутило свим школским управама у којима је регистрован прилив деце из Украјине Инструкцију о укључивању деце из популације миграната и избеглица у систем образовања и васпитања Републике Србије. Том приликом школама је послата информација о образовном систему у Украјини како би у што већој мери прилагодили наставне материјале и повезали се са системом из кога деца долазе као и информације о организацији образовног процеса за украјинску децу која су евакуисана из места сталног боравка. Министарство је већ покренуло поступак обезбеђивања преводилаца који говоре Украјински језик и једна особа је већ ангажована. Уколико се тренд прилива у Републику Србију настави, појавиће се и појачана потреба за већим бројем културних медијатора, додатних обука, набавке опреме и средстава која су неопходна за реализацију ваннаставних активности које смо кроз пројекат Специјална мера / Мадад обезбеђивали за ученике мигранте са Блиског истока. Ослањајући се на конвенцију УН о правима детета, Устав Републике Србије и законодавни оквир наше земље, сва деца имају једанко право на бесплатан приступ образовању, без обзира на статус, и уписују се у школу по поједностављеној процедури а у циљу најбољег интереса детета. Наше школе већ имају богато искуство у укључивању деце миграната који су од 2013 године присутни у Републици Србији, те је упис деце из Украјине већ кренуо и деца већ похађају наставу. Узимајући у обзир околности избеглиштва, све школе су обучене да децу уводе у систем поступно са превасходним циљем превладавања трауматичног искуства и стварања пријатељског окружења у коме се деца осећају сигурно и прихваћено. Добра пракса коју имамо као земља, огледа се и у додатној подршци коју смо уз подршку Уницеф-а реализовали у ситуацији Ковида 19 кроз онлајн подршку у учењу енглеског језика и додатних часова редовне наставе, коју је током двогодишњег трајања прошло око 86 % деце из прихватних центара.